

RIJEČ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 53
Godina XXVII
Maj, 2022.
[str. 305-314]

© Monos 2022

Četiri ratne reportaže iz Gračanice i okoline, 1992.

Zlatko Dukić

Od ratišta do ratišta: Gradačaćka kapija Bosne

Kad je o **Gradačcu** riječ, onda je malo reći da je to kapija Bosne i prvi bedem njene odbrane. Glas o tome stizao je nadaleko, još od samog početka, od 9. maja 1992. godine, kada je počeo rat u ovoj opštini – napadom na selo **Tramošnicu** iz četničkih jazbina u **Slatini** i **Gajevima**. Pošto se, prethodnih mjeseci, redovno išlo na druga ratišta, ratnim reporterima takođe zanimljiva, red na dolazak u Gradačac je došao ipak relativno kasno – tek 23. jula 1992. godine.

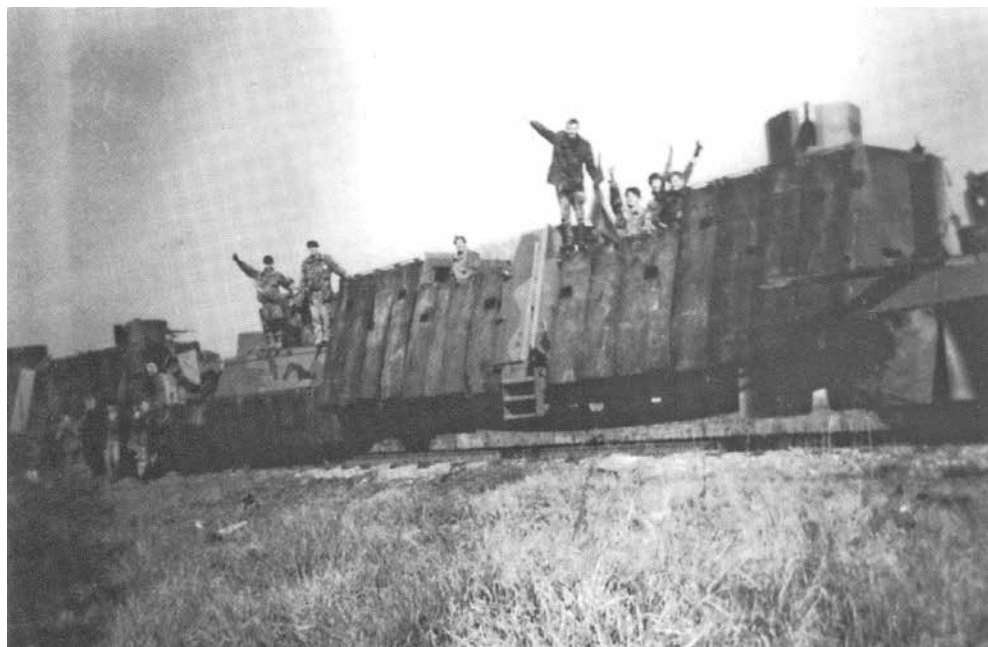
Ali, nikad nije kasno – bar za ovaj posao.

Od predusretljivog domaćina **Mustafe Novalića**, našeg prvog sagovornika, saznajemo kratku priču – kasnije pretvorenu u TV-prilog – o tome kako je u Gradačcu izgledao početak:

– Artiljerijski četničkoj urnebes po gradu, počeo je 18. juna s položaja na **Krečanama**, iz **Cerika**, **Pelagićeve**, iz **Skugrića**, dakle s više strana. Otad to traje svakog dana i svake noći. I danas je počelo jutros u pet sati. Trajalo je sve dosad, otprilike do podne.

U tom trenutku, bilo je blizu 13 sati i uskoro će se ispostaviti da pauza nije trajala ni sat. Do pred večer, negdje do 19 sati, dok nismo krenuli nazad u Tuzlu, granate su neprestano padale po gradu... Na odlasku, u štabu brigade smo saznali da je tog dana na Gradačac palo više od 3.500 granata.

Neke su mogle i nas *naći*: kad smo se, nešto prije 18 sati, vraćali u grad s položaja u Tramošnici: dok smo se u dva vozila spuštali niz padinu u Gradačac, dvije četničke granate su pale na metar-dva od ceste kojom smo išli – nekih tri stotine metara ispred nas, iza jedne krivine; kad su naša vozila prošla krivinu i naišla tim dijelom puta, po asfaltu je bila razbacana golema količina zemlje i grana, a prašina se još dizala iz dva kratera, desno od puta.

Pobjeda branilaca Gradačca - slomljena akcija "Oklopni voz"

Vraćam se priči o Gradačcu. Napadači na grad su, saznajemo, mahom domaći četnici i oni iz okolnih sela. Uobičajena, dakle, urbano-ruralna kombinacija, s izrazitom dominacijom ovih potonjih.

– Oni gradski su – kazuje Mustafa Novalić – iz grada otišli, dobro znajući zašto to čine, prije 18. juna, a odonda neprestano pucaju po nama. Valjda oni baš tako razumiju *zahvaljivanje* na dosadašnjem zajedničkom životu. Po-uzdano znamo da su među aktivnijim *zahvaljivačima* **Boško Bosić, Slavoljub Kovačević, Niko Stević, Nikola Perić, Jovan Simeunović, Gligor Muminović, Marko Todorović, Dušan Tanasić...**

Potkraj jula, dakle onda kada smo bili u Gradačcu, linija fronta prema četnicima je bila dugačka 75 kilometara. Baš široka neka kapija Bosne, ali i izuzetno veliko iskušenje za hrabre potomke **Husein-kapetana Gradašćevića.**

Od samog početka, glavni logistički izvor – onaj koji je zavisio od naših boraca – bili su im sami četnici. Redovno je bilo da se, u

svakoj bici, zaplijeni zavidna količina oružja, municije i opreme. Uostalom, sjetimo se – prvi tenkovi, zarobljeni od agresora, uknjiženi su na gradačaćkom frontu. Kao što su prvi četnici, zarobljeni na ratištu, ovdje bili u prilici da pokazuju dokumente *slučajno* dovedenih *nevinih* ljudi iz **Bosanske Dubice, Prijedora, Banjaluke, zatim iz Valjeva, Niša, Ivangrada, Nikšića, Šapca, Beograda...**

O zvjerstvima četničkim, i gradačaćki borci su, već tada, mogli ispričati svoj dio priče, prilažući opštoj slici nove jezive, užasavajuće detalje. Kad bi naši borci oslobodili neki prostor ili ušli u neko selo, iz koga su prethodno pobjegli četnici – nije bilo lako podnijeti baš sve ono na šta bi se tu naišlo. U selu **Rajskoj** su, tako, našli leš čovjeka, kome su krvoloci rasporili trbuh i izvadili oči. O tome da je sve bilo opljačkano i spaljeno, suviše je govoriti. U jednom od tenkova, koji su zarobili naši borci, uz ostale opljačkane stvari, nađene su vješalice za odijela u kućnim ormanima i vreće deterdženta. U drugom, pak, slučaju – u jednom selu su naši

borci našli leševe oca i sina, kojima su zlikovci, prije nego što će ih ubiti, izvadili oči i odsjekli polne organe. Do temelja su bila spaljena sela Rajska, **Jesenice** i **Novalići**.

– Iz svega ovoga, jasno je, izbija neizmjerljiva, ogromna, ali nama i danas potpuno nerazumljiva mržnja – rekao mi je Mustafa Novalić. – Oni tačno znaju da hoće da nestane, fizički da nestane svako ko nije Srbin. Oni su, jednostavno, neizlječivo zaslijepljeni bolešću, koja je više od nacionalizma, kakav mi poznajemo iz teorije i istorije. Zašto im smetaju džamije i katoličke crkve? U Gradačcu su gađali katoličku crkvu i džamije, naravno, a i sami ste vidjeli da je pravoslavna čitava, neogrebana. U selu Lukavica su sa čak 500 granata gađali džamiju, dok je nisu sravnili. Iz tenka pucaju u jednog čovjeka, isto kao i raketom *maljutkom*. Škole, kuće, bolnice, sve što im je na meti, bjesomučno gađaju i ruše. Granatama raskopavaju groblja. Zar im i to smeta, samo zato što nije njihovo?

Tada, još u početku, Gradačac je bio specifičan po tome što je imao 107. MHVO (muslimansko-hrvatsku) brigadu. Na čelu joj je bio rođeni Gradaččanin **Ivan Mijačević**.

Kad je zločinac **Karadžić** čobanski raspojasano izjavio da će 13. jula popiti kafu na gradačackoj Kuli i da će 3. jula 1992. godine njegovi soldati ući u ovaj grad, moglo se očekivati da napadi budu još opakiji i žestići. Tako je i bilo. Ali, niti su se četnici približili Gradačcu, niti je guslar s doktorskom titulom popio tada, niti ikad kasnije, kafu na Kuli. Naprotiv, 150 njegovih vojnika je svoje ratovanje zauvijek okončalo na frontu ispred Gradačca. Broj ranjenih se ne zna, ali se zna da je onih 150 leševa odvlačila duga kolona kamiona i traktora. Naši borci su uništili 12 četničkih tenkova, jedan zaplijenili, isto kao i jedan BST i tri transportera, uništen je i jedan helikopter, a oštećena i dva aviona. Linija odbrane nigdje nije probijena.

Nepotrebno je govoriti o tome kako se ova naša pobjeda odrazila na moral boraca. Nije bilo, stoga, nikakvo iznenađenje kad smo ka-

snije čuli od boraca u Tramošnici da će do posljednjeg izginuti, ali položaj neće napustiti... Isto su nam rekli i u Rajskoj, a i na drugim mjestima duž onih 75 kilometara linije.

Kad već govorimo o moralu, onda je zanimljiv primjer iz srpskog sela **Srnice**. Srničani su predali oružje Teritorijalnoj odbrani, što je bio uslov za to da, ako žele, napuste selo. Iako je bilo i onih koji nisu željeli napustiti Srnice – takvi su i danas u selu, živi i zdravi – većina je, ipak, odlučila da se evakuiše i pridruži *svojima*. Izgleda da su se mnogi prevarili, jer – 15 njih je strijeljano u Pelagićevu, pošto nisu željeli uzeti oružje i pucati na svoje dojučerašnje komšije iz gradačackih sela.

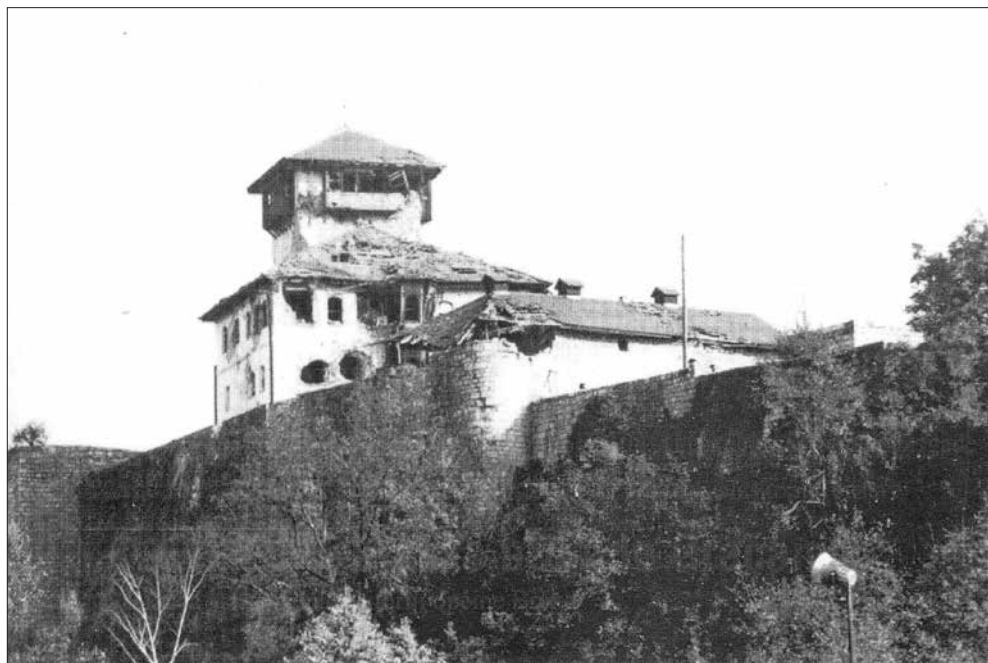
O moralu smo, i ovog puta, zabilježili mnogo slikovitih, ali i poučnih detalja. Usred Gradačca, na kuću **Ahmeta Muftića** – desetak dana prije našeg dolaska – pala je bomba *krmača*, izbačena iz aviona. Snimili smo ostatke potpuno uništene i razvaljene kuće. Ahmet je, na sve to, samo rekao:

– Nemam kuću, ali imam Bosnu!

Nije ta izjava ličila ni na frazu, ni na prigodnu ratno-propagandnu patetiku. Kako su nam, nešto kasnije, kazali pratioci naše TV-ekipe – policajci **Tahir Šakić**, **Hasib Nezić** i **Fadil Mujčinović** (od kojih smo, uz ostalo, čuli da četnike koji bježe pred našim borcima, tepajući im, zovu – *usrigaće*) – nije to ni prva, ni jedina izjava te vrste. Iskrena i tačna.

Vlasnike ostalih razrušenih i uništenih kuća u Gradačcu – a već tada ih je bilo nebrojeno mnogo – nismo imali priliku ni sresti, ni čuti. Ali, i kad to nisu rekli, i oni su mogli izjaviti isto što i Ahmet Muftić.

Među mnogim borcima, s kojima smo tom prilikom na gradačackom ratištu razgovarali i napravili prilog, pominjem onaj s **Osmanom Hećimovićem** i **Ivanom Barišićem**. Značajnim mi se on čini po tome što smo, prvi put boraveći u Gradačcu od izbijanja rata, užas i žestinu tog ratišta gledaocima televizije uspjeli predočiti iz prve ruke – iz kazivanja ljudi, koji su od prvog dana na liniji. Sasvim je jedna slika pakla gradačackog fronta, kad

Ranjena kula Zmaja od Bosne

se podaci saznaju iz svakodnevnih zvaničnih, ipak suhoparnih saopštenja, a potpuno je drugačije kad vam, recimo, sagovornici Osman i Ivan kažu da je, u periodu od 18. juna do 23. jula, na naše položaje palo oko 15.000 četničkih granata. I kad vam dodaju da je, poslije goraždanskog, ovo bila najžešća borbena linija u BiH u tom trenutku. Ili, još plastičnije, palo je po 50 granata u prosjeku u smjeni oko svakog rova. Ili direktno u rov.

– Počeli smo kao amateri, motivisani samo željom da se ne damo pokoriti, da se odupremo agresoru – kaže Osman Hećimović.

– Sad smo već pravi majstori – dodaje Ivan Barišić, ilustrujući to već poznatim podacima o količini zaplijenjenog naoružanja, municije i opreme, ali i onim o veličini neutralisane i likvidirane četničke žive sile.

Ipak, reporterska atrakcija prve vrste, tog dana je bilo to što je našoj ekipi omogućeno da odemo na front kod sela Tramošnica, najistureniju sjevernu tačku prema četničkom brlogu u Pelagićevu. Tamo nas je naj-

više odvela želja da, samo nekoliko dana poslije efektne akcije, snimimo ostatke srušenog agresorskog helikoptera i, naravno, da razgovaramo s našim borcima, koji su izveli taj majstorluk. U jedinici u Tramošnici, domaćin nam je 32-godišnji **Milan Puškarić**, nekadašnji kapetan prve klase bivše JNA, koga je rat zatekao u **Skoplju**. Tu je bio i njegov pomoćnik **Božo Anić** i zamjenik za moral **Stjepan Čaćić**, inače diplomirani pravnik. Nadugo i naširoko su nam pričali o dotadašnjim iskustvima iz borbe, kazivali o tome da imaju i jedinicu boraca iz Gradačca i, naravno, odveli nas do ostataka helikoptera MI-8, nedaleko od Tramošnice.

Upoznali smo, i svakako, zamolili za razgovor protivoklopnu grupu, u kojoj je bilo i onih koji su direktno *skinuli* helikopter: **Ivicu Ljubića, Željka Čovića, Ivicu Čaćića, Ramiza Bešića, Juru Čaćića, Ivu Kristića, Zlatka Kneževića**. Opisali su nam kako su gađali i pogodili agresorsku letjelicu, dokačili usput i dva aviona napadačke soldateske, a

i detalj o tome kako je lično **Milan Martić**, zločinac iz **Knina**, potpisao pronađena dokumenta helikopterske posade – jednog poručnika, jednog majora i potpukovnika-pilota. Bivše posade...

Na nalogu za let, pisao je i datum polaska na *sveti zadatak* – 24. april 1992. godine. Mjesto polaska – vazduhoplovna baza u **Kraljevu**.

Na gradačačko ratište smo, tokom narednih mjeseci i još godinu i po kasnije, redovno išli. U sljedećim prilikama, nezamjenjiva veza za siguran i uvijek pouzdano plodan odlazak na teren u Gradačac, bio nam je **Mustafa Hadžiefendić**, visoki oficir iz Komande Drugog korpusa Armije Republike BiH, inače rođeni Gradačaćanin. Često bi nas Mujo, kako smo ga već zvali, kad bi pošao na zadatak u Gradačac, obavijestio kuda i zašto ide i ponudio da mu pravimo društvo. Zar bi se tako nešto moglo odbiti?

Nastavilo se to i u ratnoj 1994. i 1995. godini, iako mnogo rjeđe. Mustafa Hadžiefendić je postao pukovnik Armije Republike BiH i komandant jedne od brigada, i to viteških, u Gradačcu. Uglavnom je boravio tamo, u sjedištu jedinice, stalno na terenu. Opet smo se rado odazivali svakom njegovog pozivu i ponudi da dođemo u njegovu jedinicu i među njegove borce. I nikad ne bismo ostali praznih ruku... Zato ćemo to i sutra raditi – zarekli smo se i obećali jedan drugom – sve dok se bude moralo.

A moraće se – do konačne pobjede.

(“*Ratni reporter–šta je to*”,

Izdavača Radio-televizija Tuzla, 1995.
godina, str. 79.)

Primjer za ugled: Borački moral

(Nad jednim primjerom jačanja morala boraca za slobodu Gračanice i Bosne i Hercegovine)

Komandant Opštinskog štaba Armije BiH u Gračanici **Osman Puškar**, dobio je onomad kratko pismo trideset trojice svojih tobdžija i minobacačlija. Kopija pisma je upućena graćaničkom MUP-u i Ratnom predsjedništvu opštine Gračanica.

U pismu piše da su se **posljednjih dana dešavale stvari, koje ne doprinose ugledu boraca, već nas, naprotiv, svrstavaju u red s onima protiv kojih se borimo i protiv kojih ćemo se boriti do konačnog trijumfa**. Pišu borci, dalje, o tome kako se u selu **Gornja Lohinja**, nakon što se srpski živalj iselio, uselila gomila pljačkaša i odnijela sve što stanovnici Lohinje nisu uspjeli ponijeti sa sobom. Borci ukazuju na to da su pljačkaši spremni i na otimačinu imovine boraca Armije BiH, ukoliko su im kuće i stanovi privremeno napušteni, pa zato posebno apeluju **da se imovina iseljenih ljudi zaštititi, a pojedinci ili grupe lopova kazne i isključe iz Armije BiH, kako nam ne bi kaljali ugled**.

Komandant Puškar je odmah odgovorio, i to opširno. Tvrdi da moramo graditi armiju svih građana BiH, koji će je osjećati kao svoju, voljeti je i poštovati, jer smo svi jedinstveni u borbi protiv agresora, i samo takvi možemo pobijediti, Osman Puškar dodaje:

Krajnje je vrijeme da u redovima naše Armije stavimo na stranu one koji bi da pljačkaju, krađu i otimaju. Proglasimo ih kriminalcima i sudimo im. Do sada je takvih 20, a protiv njih su podnesene krivične prijave. U obradi su i drugi. Neka se mještani G. Orahovice, D. Lohinje, Drafnića, Pašalića i Piskavice stide što, kao komšije, nisu pomogle da se spriječi krađa u selu Gornja Lohinja. To je prvenstveno njihova sramota. Neka se stidi i 10 pripadnike Armije BiH, protiv kojih su podnesene prijave. Neka se stide i pripadnici MUP-a. Na ljudskoj mucu niko nije sretno živio... Vaš komandant!

Ovaj i slični primjeri, a ima ih, mogu se izdvojiti zato što nam se čine vrlo slikovitim argumentom za tvrdnju da je, uistinu, potrebno energičnije, konkretnije i sinhroni-

Sa položaja 111. brigade

zovanije raditi na tome da se spriječi reciprocitet u pljačkanju, otimačini i kriminalu uopšte. Razlog za to je ne samo želja da se ne liči na agresorske horde i pljačkaše i ubice iz njegovih redova.

Osnovni motiv za ovo mora biti želja da se borački moral na našoj strani i bitnom razlikuje od okupatorskog, koji je jedino i sazdan na zločinu, pljački, siledžijstvu, uništavanju...

Razlika je, ipak, ogromna.

"Front slobode", 28. avgusta 1992.

Zapis s ratišta: Cilj— sve bliži

(Opet smo na gračaničkom ratištu, na kome su se, za dva mjeseca, desile krupne promjene. Najveća je to što je formirana

vojska, što je bolje osposobljena i opremljena sredstvima, kojima će doći do slobode i dostojanstvenog života. Svih ljudi i naroda.)

Prošlo je više od tri mjeseca, otkad je i u **Gračanici** rat počeo u pravom značenju te riječi. Početkom avgusta, kad smo opet bili na gračaničkom ratištu, sve je bilo u znaku dvonedjeljnog, svakodnevno ponavlanog granatiranja s **Ozrena** i s četničkih položaja na lijevoj obali **Spreče**. Danima, otud tuku tenkovi, haubice, minobacači...

Nijaz Đulić, starješina jedinice u kojoj smo bili, pokazao nam je, s one strane sprečkog mosta ka **Sočkovcu**, agresorski tenk. On je barikada, ali zna i tući:

- Obično na nas vatru otvaraju predveče i ujutro. Eto, sinoć je na grad i naše položaje palo oko 500 granata. Nismo imali gubitaka, ali oštećenja i razaranja je bilo.

Borci 109. brigade

U dvorištu kuće **Ibrahima Ibriševića**, Gračanlije koji se iz svog doma na sigurnije sklonio još 17. maja, prethodne noći je palo 11 tenkovskih granata. Četiri su direktno pogodile kuću, a sedam se šetallo po dvorištu.

- **Moja kuća je prava meta četnicima**—kaže Ibrahim, koga smo zatekli kako pregleda štetu na imanju.—**Odakle god s Ozrena da gledate u Gračanicu, moju kuću vidite.**

Slično je i s mnogim drugim objektima. Pogotovo s onim u industrijskoj zoni grada. Obišli smo fabrike **Jadrina, Fering, Olimp, Fortunu...** Obišli smo i neke privatne fabrike. Nema ni jedne, koja je ostala pošteđena agresorskih napada

- **Koliko municije troše, koliko mnogo po nama tuku, mi smo dosad još i dobro prošli, nema šteta koliko je moglo biti**—objašnjava Nijaz Đulić, kazujući da je konfiguracija terena na kome je smještena Gračanica, golema smetnja agresorskim tobđžijama.

Naravno, ipak im je najveća smetnja to što naši umiju i imaju čime odgovoriti. Čak nam

tvrdje da su, s izuzetkom tenkova, u vatrenoj moći ravni četnicima. Oni to, uostalom, najbolje znaju, jer se na svaki napad s one strane Spreče—odgovara se duplo žešćom vatrom.

O tome govori podatak da su, noć uoči našeg dolaska u Gračanicu, na karanovačkom mostu na Spreči, iz stroja izbačena jedna *praga* i jedan oklopni transporter. Inače, u protekla dva dana je ovdje bilo izuzetno vruće. Kazuje to podatak da je, prethodnog dana, kolona vozila hitne pomoći s ranjenim četnicima — stalno jurcala drumom prema **Doboju**.

Krajem jula, podsjećaju nas u Gračanicu, Ozren je posjetio i **princ Karađorđević**. Došao da obide *svoje junake*, što su ovi iskoristili kao priliku da se malo pokažu, pa su, poslije dvomjesečne pauze (napad na Gračanicu se s Ozrena desio još 25. maja), počeli s bjesomučnim granatiranjem. Ne zna se da li je princ bio zadovoljan ovim *junaštvom*, ali se zna da je time podignuta zavjesa na novom činu ove ratne drame na gračaničkom ratištu.

Indirektno, to nam je potvrdio i **Osman Puškar**, komandant Opštinskog štaba Armije BiH u Gračanici.

- U uslovima sve bolje povezanosti i saradnje s drugim linijama fronta u drugim opštinama, a pod jedinstvenom komandom na okružnom nivou u Tuzli, mi smo u stanju, za kratko vrijeme, izvršiti svaki operativni zadatak.

Pod tim se podrazumijeva i raščišćavanje stanja u srpskom selu **Lendići**, nadomak Gračanice. Riječ je o selu, koje se, kao neka vrsta slijepog crijeva, uvuklo u slobodnu teritoriju. U selu je oko 150 četnika, koji imaju vezu s Ozrenom, ali i nekoliko stotina civila. Razlog za izvjesno snebivanje, iščekivanje i pažljivo biranje metoda i stila našeg borbenog nastupa u čišćenju Lendića, leži, dakle, u uobičajenom – želji da se poštede civili. Bez obzira na to što iz rečenog sela, svakodnevno, tuku i tenkovi, i haubice, i minobacači, i teški mitraljezi, i LPA-ovi...

Tačno nakon dva mjeseca, bili smo drugi put na gračaničkom ratištu. Reporterski utisak o bitnim promjenama nabolje, potvrdio je – odgovarajući na direktno pitanje o tome – i komandant Puškar:

- **Prije dva mjeseca, mi smo bili vojska u organizovanju, uvezivanju, osposobljavanju i tek pripremanju za rat. Sada smo prava armija, u kojoj sve besprekornije funkcionišu linije komandovanja i operativnog dejstva, a mnogo jasnije i preciznije su razrađeni put i sredstva, uz pomoć kojih ćemo doći do konačnog cilja.**

Cilj je – što je komandant Puškar ponovio, a to nam je rekao i mnogi gračanički borac – konačno oslobođenje države Bosne i Hercegovine i dostojanstven život. U kome će biti mjesta za sve ljude, sve građane, sve narode.

(“Front slobode”, 18. avgusta 1992).

Zapis sa ratišta: Doboj – vidi se i čuje

(Sa domaćinima u Operativnoj grupi u Gračanici i 109. dobojskoj brigadi napravili smo kratak izlet do uz sam Doboj. Vidjeli smo i čuli grad, a i saznali ono što se tamo dešava – a šta sve drugo samo en med i mlijeko u s tri strane opkoljenom gradu)

Ništa tog dana, kad smo se obreli u Gračanici s namjerom da posjetimo neku od tamošnjih linija fronta, nije s jutra nagovještavalo ono što će se desiti kasnije. A kasnije ćemo s ljudima iz Operativne grupe Armije BiH u Gračanici, na čelu s **Rasimom Sakićem**, doći do, ni manje, ni više, nadomak samog Doboja.

Putovanje i zadatak su počeli uz jutarnju gračaničku sumaglicu, kroz koju se s mukom probijalo sunce. Snimatelj naše TV-ekipe je već počeo kukumavčiti kako će mu to pokvariti snimke. Ipak, u neko doba je shvatio da je ovo rat, te da čovjek i ne može baš očekivati idealne uslove.

Seoski i brdski putevi, kojima je moćna “Niva” gazila, prema našim informacijama – dotad nisu ni postojali. To jest: nismo ni znali da postoje. Kako smo odmicali od Gračanice, sve je upitnije hilo hoće li terensko vozilo održati gudure. Vozač **Ibrahim** je bio na mukama: em smo ga stalno zapitkivali može li se preći preko neke gudure, em gdje su naši, a gdje četnici, em može li se dionicom puta Tuzla-Doboj (10-ak kilometara ćemo se njome voziti) proći, a da četnici s one strane Spreče ne raspale rafalom po nama.

- **Ama, ne sekirajte se – Ibrahim će uz osmijeh – ne morate se bojati! Ja ovuda prolazim svakog drugog dana. Dosad ništa nije bilo ni meni, ni onima koje sam vozio.**

Pokazaće nam Ibrahim dva brda: desno, kameni vrh, to su naši rovovi; lijevo, vazdušnom linijom tek dvjesto-trista metara dalje, četnički položaji; tu i tamo vodi se “di-

jalog" iz PAM-ova i mitraljeza, ali-uglavnom je mirno.

Dok idemo dionicom glavnog puta Tuzla-Doboj, onog istog koji smo do juče, u miru koristili za to da skoknemo od Tuzle do Doboja, da odemo u šoping ili prijateljima. Ibrahim nam pokazuje lijevu obalu Spreče. Vide se četnici. Miruju. Istovremeno, kroz sela Klokočnica, Brijesnica i druga-cestom nonšalantno idu civili. Mlad svijet, pogotovo. Kao da nije rat. Kao da se ne puca.

A samo koji dan ranije, granate su letjele na ova sela iz Suhog Polja. Palo ih je dvadesetak i onda se sve utišalo.

Neposredno ispred tunela, skrećemo udesno, uzbrdo. Tu upoznajemo načelnika 9. dobojske brigade Armije BiH **Smaila Mešića**. Izuzetno ljubazan i predusretljiv čovjek. Mnogo toga nam je ispričao, i usput i onda kad smo došli u selo Svijetliča, udaljeno tek nešto oko 2.000 metara od dobojskog centra.

- **Evo, vidite**-reći će nam Mešić, dok se izmaglica rve sa suncem, pa se Doboj u nekim dijelovima i ne vidi (ne snima) najbolje-mi smo nadomak grada. Naše i četničke linije dijeli jedva trista metara. Vidite prugu, put za Modriču, rijeku Bosnu. Raskršće kod mosta na Spreči, možemo uzeti svakog časa. A i o ulasku u grad već razmišljamo sve više...

Saznajemo: dobojske prilike su sve drugo samo ne med i mlijeko za okupatora; redovno je došlo 500 specijalnih policajaca i bukvalno opkolili grad, zatvarajući obruč i sprečavajući sve veći broj i dobojskih Srba da se bijegom spasu. O tome kako je tamo Muslimanima i Hrvatima ne treba ni govoriti.

Sabahudin Mešić, jedan od Smailove braće koja se bore u Brigadi, reći će nam:

- **Doboj je jedan veliki logor. Jedno vrijeme se, uz velike pare, moglo izaći iz njega. Sada ni to.**

U gradu su česte uzbune. Dok do nas dopiru detonacije iz pravca Tešnja i Teslića, domaćini u Svijetličkoj nam kažu da i odavde, kad god to četnici pože, na grad pošalju po koju granatu. Ali, ne mnogo.

- **Zašto da razaramo grad, koji će ionako sutra biti naš, i u kome će nam sve trebati**-kaže borac s nadimkom **Talijan**.

Logičan rezon, o kome posebno kvalifikovano govori **Mehmed Džinić**, 22-godišnji mladić iz Cazina, koji je početkom maja pobjegao iz Doboja, u kome je bio vojnik bivše armije, i pridružio se borcima iz Svijetliče.

- **Ovdje se borim i za svoj Cazin i Krajinu i za cijelu Bosnu i Hercegovinu**-kaže Mehmed, kad smo malo ćaskali dok je bio na straži.

S mjesta na kome smo bili, Doboj se sasvim dobro i vidi i čuje. Vidi se nekakav život, čuje se buka vozila, potmule detonacije s

fronta prema Tešnju, a saznajemo i podatak da su višekratne dnevne uzbune opšte opasnosti, sve češće. Zna se i zašto: ljudi se u Doboju posakrivaju u skloništa, a onda četnička vojna policija zađe, pa kupi one sposobne za front i silom ih odvodi.

Na taj način, eto, regrutuju nove borce na vrućim frontovima u ovom kraju. A na taj

način, zna se, niko se dobra nije dočepao, a još manje pobijedio.

S tim utiskom i s tim saznanjem odlazimo nazad. Uzbrdo, seoskim džombama i gudurama, uz osmijeh vozača Ibrahima, koji samouvjereno vrluda volanom – sve do sretnog povratka u Gračanicu.

(*"Front slobode", 29. januara 1992.*)

